

המיקיון והתגרו

לאורח השיטחי היה נידמה כאילו הפכה מדינת ישראל בשנת תשכ"ה לבית-משוגעים.

ארבעה הריגוע גדולים, והרבה הריגוע קטנים יותר, העלו עשן. כל אחד מהם יכול היה להתפרץ בכל רגע, לקבור את המדינה תחת ים של לבה לוהטת.

אך איש לא שם לב לכך. כל העיניים היו מרוקנות לדורקב ההיתולי-למחצה שהתנהל בזירה אשר הוצבה במרכז המדינה.

מסביב לזירה התרוצצו שוטים, שצעקו היד לאחד המתאגרפים, וסוחריהמורים, שהשקיעו את כל רכושם בהתערבות על תוצאות המאבק.

בתוך הזירה עצמה הלמו איש ברעהו שני מתחרים. צמד-חמד שלא נראה עוד כדוגמתו בשום זירה של התאגרפות.

האחד היה זקן עוברי-בטל, מי שהיה מלפנים אלוף במישקל-כבד, אך שגילו המופלג הפך אותו לדמות מוקיונית בזירה.

עוד ניכרו בו כל סימני הטכניקה המעולה שצינו אותו בימי-זוהרו. אך הוא היה שייך לעבר. הוא לא קיחה כלל לכבוש את הזירה, אלא רק להכשיל את יריבו, להפכו ללעג ולקלס.

השני היה בעל מישקל-נוצה, שעצם הימצאו בזירה היה בבחינת מיקרה.

ערב הקרב התנפח כאלוף אמיתי. אך ככל שתכפו המה-לומות, הוא איבד את עשתונותו, ובסוף השנה היה ראוי יותר לרחמים מאשר ללעג.

האלוף הזקן והמרוע היה דויד בן-גוריון, איש-השנה של תשכ"ה.

בסוף תשכ"ה לא היה עוד ספק מיהו איש-השנה החדש. במשך כל השנה הרקיד דויד בן-גוריון את המדינה סביבו, הכתיב ליריבו את המהלכים ויצר את המאורעות.

יריבו האומלל היה לוי אשכול, איש-השנה של תשכ"ד. איש-השנה של תשכ"ג היה גם איש-השנה של תשכ"ה — הראשון שזכה לתואר זה פעמיים.

המתגרה באריה, זייב להרגו

כבר בראשית השנה היה ברור כי המאבק הוא בלתי-ימנע. גרם לכך הקורבן המיועד בכבודו ובעצמו, במרוצת השנה הקודמת.

כאשר הגיע לשלטון, היו פתוחות לפני לוי אשכול שתי דרכים:

● הוא יכול היה להוסיף ולשלם מס-שפתיים לקודמו, להתרפס לפניו ולכנות בהדרגה כוח עצמאי.

● והוא יכול היה לצאת מיד לקרב מכריע, לשום קץ לשרירי תקופת בן-גוריון ולמלחכי פינתו, לגייס סביבו כוחות חדשים עלי-ידי נקיטת יוזמות חדשות ונועזות בשטחי פנים וחוק.

דרך הראשונה הלך לינדון ג'ונסון בארצות-הברית. כי אשר ירש בתשכ"ד את מקומו של קנדי שנרצח, העמיד פנים של ממשיך-דרך צנוע ועניו. הוא השאיר על כנם את כל יועצי קנדי, התחנף לחסידי הנשיא המנוח, הלך בדרכו. רק אחרי שנבחר השנה בכוחות עצמו, גילה לפתע את דמותו האמיתית, סילק את יועצי קודמו ואת מדיניות, טיפח את פולחן-האישיות של עצמו שהרקיע שחקים. בדרך השניה הלך ניקיטה כרושצ'וב אחרי מות סטאלין. הוא חשף את דמותו של הרוזן המת, סילק את כל עוזריו, חולל מהפכה במדיניות הסובייטית בכל השטחים.

כל אחת משתי הדרכים היתה מונעת מי אשכול תכופה במאבק. הדרך הראשונה היתה מונעת את המאבק בכלל. הדרך השניה היתה מחזקת את מעמדו, עד כי כל התנקשות בו היתה הופכת חסרת-תקווה.

אולם לוי אשכול אינו מדינאי המסוגל לנתח מצב ולהסיק מסקנות. אין הוא מדינאי המחליט החלטות ברורות לטווח ארוך. אין הוא מדינאי כלל. הוא סוחר-בנפשו, הדוחה את לטות, עומד על המקח, עושה דבר והיפוכו.

הוא לא פיסס את האליה הזקן. אחרי תקופה קצרה מאד העביר לשלטון על זעתו. אשתו החדשה, ולהקת חנפניה, שיכנעוהו שהוא יכול לצפצף על קודמו.

פרט קטן, שנתגלה השנה, אופייני לכך. ערב פירסום החלטתו על הבאת עצמות ז'בוטינסקי ארצה, בשנת תשכ"ה, ביקר אשכול אצל בן-גוריון. הוא שוחח עימו ארוכות, אך לא גילה לו אף ברמז על ההחלטה, שהיתה סטירת-לחי לבן-גוריון. הזקן קרא עליה למחרת-היום בעתונות, מלא חימה.

זאת היתה דרך סבירה — אילו היה אשכול באמת מוכן להילחם. אולם אשכול, שלא קרא

מעולם ספרים עיוניים, לא קרא גם את אי-הרתו הנכונה של מאקיאבלי: אל תתגרה בי אריה, אם אינך מוכן להרגו.

במשך שתי שנות שלטונו הלך אשכול בדרכי בן-גוריון בעניינים פנימיים וחיצוניים. הוא לא נקט יוזמה חדשה ביחסי ישראל-ערב, בגישה לערביי ישראל, בפתרון בעיית העדות, במשבר הכפיה הוותיק, ביחסים עם ברית-המועצות או גרמניה. הוא הלך בתלם הבן-גוריוני, וניסה לשחזר את נערי בן-גוריון.

זה היה כבר ברור בסוף תשכ"ד, כאשר הכתיר העולם הזה את הכתבה על איש-השנה אשכול בשתי המילים: "האיש שהכזיב". אך הדבר קיבל ממדים קטסטרופליים ה-שנה, כאשר חולל אשכול שורה של מעשי-איחלת ואיבד את שארית יוקרתו — דחאק כאשר היה זקוק לה ביותר.

אשכול גרם למאבק עם בן-גוריון — אך לא היה מוכן לו. הוא השאיר את היוזמה כולה בידי הזקן. וכאשר הזכר, לבסוף, להילחם, היה זה בשרה-קרב ובעיותיו שנבקעו עלי-ידי בן-גוריון: ערב בחירות.

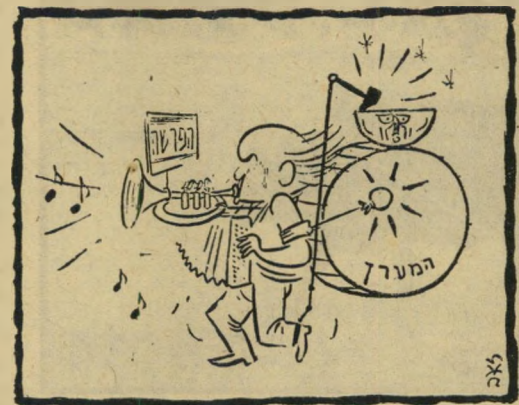
מכל שלונותיו הרבים של אשכול, היה זה הכשלון הגדול ביותר.

רשימת הבזיונות והמחדלים

שימת מאורעות השנה היא רשימת שגיאותיו ומחדליו של לוי אשכול. אין בו אף מאורע אחד שהוא הישג בולט לאשכול. קרן-אור מבריקה, צעד מכריע לקראת פתרון אחת מבעיות המדינה.

הרשימה העגומה משתרעת כמעט על כל שטח-החיים:

● **במישור העודמי** גברה תלותה של ישראל באר-צות-הברית. ישראל השתלבה בכל כוחה במערכת-התעמולה האנטי-סובייטית של אמריקה, שניצלה את בעיית יהודי ברית-המועצות למען אינטרס אמריקאי סתור — עד כדי כך שאפילו נחום גולדמן, עסקן פרו-אמריקאי קיצוני, מחה

זאב. הארץ

על כך. בפרשות סאטורדומינגו וויאטנאם לא השמיעה ישראל שום קול עצמאי, בניגוד משהו לצרפת.

בעוד שישראל נשארה לקוחה טובה (בתשלום טוב) של תעשיית-הנשק הצרפתית, היא התרחקה מן המדיניות של דה-גול, בגלל תלותה באמריקה. אם לא הורעו יחסי ירו-שלים-פאריס יותר, הרי זה רק מפני שפאריס נכשלה בניסונה להתקרב לעולם הערבי.

תמורת תלותה באמריקה, לא קיבלה ישראל שום דבר ממשי. אפילו בקשתה לפעולה נמרצת נגד החרם הערבי בארצות-הברית נדחתה עלי-ידי קבלת החלטה חסרת-משמעות של הקונגרס.

ואכן: חוק-כרזל הוא שגרור אינו משיג דבר. כי ההצלחה הפוליטית תלויה בחופשיה-תימי-רין.

הנסיון לשפר את היחסים עם ברית-המועצות, עליו דובר כה רבות בתודשים הראשונים של שלטון אשכול, מת בשקט. ישראל נשארה מדינה בלי מדיניות.

● **במישור הגרמני** הלך אשכול בדרכי בן-גוריון. הודות לשגיאה מזוהה של גמאל עבד-אל-נאצר (וללא כל יוזמה מצד ישראל) זכתה ממשלת אשכול לדבר שיכול היה להיות נצחון פוליטי: כינון היחסים בין ירושלים ובין-

אולם גישתה הסמרטוטית של ממשלת איש-כול לבין הפכה נצחון זה למפלה מוסרית ממי-אורה.

תוך כזו גלוי לירושלים, מינתה בון לנציגיה בישראל קצין של הורמאכט והונגרי בעל עבר פאשיסטי. היום בו

הלמו אלות משטר-ישראל בראשי המפגנים בירושלים, שעה שתמורת המשטרה ניגנה את ההמנון הגרמני, היה יום שחור לממשלת אשכול.

● **במישור המרחבי** הגיעו מחדלי ממשלת אשכול השנה לממדי פשע לאומי.

יוזמת אליהבים בורגובה סיפקה לישראל הזי-דמנות היסטורית, אולי חד-פעמית. ממשלת אשכול ענתה לו תחילה בגימגום אווילי, ולי-אחרי-מכן בחבלה מכוונת.

במשך שנה תמימה, בה הביאה חולשת מצרים את עבר-אל-נאצר לעמדה פייסנית בלתי-רגילה, לא עשתה ממשלת-ישראל דבר לניצול המצב — וגם לא יכלה לעשות דבר, מכיוון שאין בה אפילו מוסד המסוגל לתכנן מיבצעים מדיניים במרחב.

בשטח זה, יותר מאשר בכל שטח אחר, חבי-רו יחד אפסותו הפוליטית של אשכול וקנאותה הקנטרנית של גולדה מאיר, למוזיגה הרת-אסוף.

● **במישור הבטחוני** ניסתה ממשלת אשכול למנוע את התוצאות החמורות של מחללה במישור המרחבי.

היא נמנעה מן ההגזמות ההרפתקניות של תקופת בן-גוריון-דיין. פעולותיה הצבאיות היו מצומצמות, ומכונות ליעדים מסוימים. הן תרמו לכשלון תוכנית-ההטיה הער-בית, אך לא הצליחו לבלום את פעולות אל-פחה, שקיבלו תנופה דחאק הודות לניפוחן על-ידי ממשלת אשכול. ולי-קראת סוף תשכ"ה והתקרב הבחירות נתעורר החשש כי לא כל פעולות אשכול בשטח זה נובעות משקולת-בטחון אמיתיים.

יתכן כי בשטח הבטחוני היו מעשיו ומחדליו של אשכול פחות קודרים מאשר בשטחים אחרים — אך זוהי נחמה קטנה בהשוואה לי-אסון של מחדלי אשכול בשטח המרחבי. כאשר אין עושים כל צעד לקראת השלום, לא היה די בעמידה על המקום בשטח הבטחוני.

● **במישור המיעוט הערבי** במדינה התקדמו ה-דברים לקראת אסון. המימשל הצבאי לא זה בלבד שלא פורק, אלא הוחמר בהרבה. תוך שיעבוד ציני של האינטרס הבטחוני האמיתי לאינטרס-הבחירות של מפא"י, נמנעה מן הערבים הלאומיים כל דרך לפעולה גלויה, חוקית וקונ-סטרוקטיבית, שיכלה להביא להשתלבותם במערכות המדינה. נעשה הכל כדי לכוון צעירים בעלי הכרה לאומית לאפיקים של ריגול ומחתרת — דווקא בשעה שחבלני אל-פחה פעלו באותו כיוון מבחור.

● **במישור הערתי** לא עשתה ממשלת אשכול דבר לשינוי המצב. הפער הכלכלי בין העדות הלך וגדל במשך השנה. שום פתרון לפער החינוכי לא נראה אף באופק. ואילו הפער הפוליטי הביא רק לגיוס ראשי-חמולות כקישוט לרשימות-בחירות.

● **במישור הסוציאלי** החמיר המצב לא פחות. אופייה של ההסתדרות כאגודה מקצועית צהובה, המשרתת את האינטרס של המעביד-השלטון, הביא לשורה אינסופית של שביתות מוצדקות, בהן התייצבה ההסתדרות עם המע-ביד נגד העובד.

הדבר הבטיח מראש זעזועים מפוככים עוד יותר בשנים הקרובות, והקטין את חלקו של העובד בהכנסה הלאומית.

● **במישור הכלכלי** הלכה הממשלה מדחי אל דחי. המאון המיסחרי של המדינה הורע עוד יותר. העצמאות הכלכלית התרחקה, תחת להתקרב. התלות בכספי השנור והמענקים הזרים גדלה.

קופת-המדינה היתה פתוחה לקומץ המתעשי-רים, בנייה-סות-השלטון, שמימנו את עסקיהם הפרטיים בכספי הציבור, בעוד שקיבוצים וי-יצרנים פרטיים נחנקו מחוסר-אשראי. המתי-עשרים החזירו חלק מן החמם למפלגות, בצוי-רת תרומות לבחירות.

● **במישור חריות-האדם** הגיעה ממשלת אשכול לעברי פייפחה.

בקדשה, כביכול, מלחמה על הדיקטטורה התיאורטית של בן-גוריון, חוקה את הדיקטטורה המעשית של המנגנון הכלי-כול. חוק לשון הרע היה בעל מגמה טוטאליטארית ברורה, אך בצורה זו או אחרת באה מגמה זו לידי ביטוי גם בתריסר חוקים אחרים שנתקבלו או מעט-נתקבלו.

החל בחוק-המושבים וכלה בחוקי-השבת, דרך חוקי-הרופאים וחוק ניתוחי-המתים, היתה מלאכת החקיקה של תשכ"ה מירוף של תוי-עבות, שלא היה כדוגמתו אף בימי בן-גוריון.

● **במישור הממשלתי** עצמו הגבירה ממשלת איש-כול את שיעבוד השרותים הממלכתיים לאינטרס מפלגתי צר.

הרחקת אנשי בן-גוריון לא היתה אות לי-דמוקראטיזציה ולדה-פוליטיזציה של המנגנון, אלא להיפך: למינוי שורה של אנשי-כין-כין, משרתיו של איש אחד.

קול-ישראל נוצל ללא-כוחה כמכשיר פרטי של אשכול. ראשי משרד-הבטחון ניהלו את מערכת-הבחירות שלו. ומינוי איסר הראל בשבוע האחרון של תשכ"ה רק הבלוט את החלטתו של אשכול להטיל מרות אישית, לצרכים אישיים, על מנגנוני-האור ומנגנוני-החושך כאחד.

האיש שהכזיב, בתשכ"ה, האל לאיש מוסכן בתשכ"ה.

לא היתה זאת סכנה-שכוחה, אלא דחאק סכנה-שבחולשה. לא סכנה של איש-על-סוס-לבן, בעל יומרות